

Zlatko Jurić

MEĐUSOBNI UTJECAJI POTOKA I GRADA

Potok u srcu Zagreba - Uz potok Medveščak od izvora do ušća

Muzej grada Zagreba

28.7.-31.10.2005.

Autorica izložbe: Nada Premerl

Autor postava: Željko Kovačić

Prije početka čitanja - jedna važna napomena čitatelju. Autoricu izložbe, muzejsku savjetnicu gospođu Nadu Premerl poznajem od četvrte godine studija. Kao nadobudni student arhitekture u klasi profesora Nevena Šegvića došao sam u još neobnovljeni Muzej grada Zagreba, tražeći urbanističke i arhitektonske podatke o Ilici od Jelačićevog trga do Frankopanske ulice. Zbunjen, i na krajnje nesuvislom autohtonom marsovskom jeziku započeo sam nešto objašnjavati. Gospođe Nada Premerl i Vanda Ladović su me posjele i strpljivo saslušale. Mojim prvim i drugim zbrkanim pokušajem objašnjenja ostale su malko zatečene ne shvaćajući što ja zapravo hoću i na kojem jeziku govorim. Tek sam u trećem pokušaju uspio savladati prijelaz s marsovskog na standardni hrvatski književni jezik. Gospođe Premerl i Ladović dale su mi na slobodno korištenje svoju još neobjavljenu studiju o Ilici, golemu arhivsku i fotografsku građu, strpljivo objasnile kako se citiraju muzejske signature i nesebično mi omogućile korištenje obimne bibliografije članaka koje su prikupile o toj temi. Nakon ovog povijesnog detalja čitatelj sam mora prosuditi moju objektivnost i donijeti odluku o nastavljanju ili prekidanju čitanja ovog teksta.

Izložba *Potok u srcu Zagreba - Uz potok Medveščak od izvora do ušća* je otvorena krajem srpnja i trajala je sve do kraja listopada, neočekivano postavši fenomenom u kulturnim zbivanjima u Zagrebu. Srpanj, kolovoz i rujan mjeseci su dobro uhodane ljetne *sieste* i sveopćeg mrtvila koje nikakve promjene državnih, političkih i društvenih sistema ne mogu nimalo pokrenuti niti promijeniti. Listopad je mjesec kada se kulturne institucije u našoj nacionalnoj metropoli po tradiciji pripremaju za novu sezonu koja uobičajeno počinje sredinom studenoga. Izložba je, dakle, postavljena i otvorena u najnezgodnijem vremenu kad u Zagrebu nema domorodaca, a gradom izgubljeno u kratkom tranzitu tumara europska mladež s ruksacima na leđima i komadićem koloriranog papirića u ruci koji bi, prema najdubljem uvjerenju Turističke zajednice grada, trebao predstavljati suvremeni plan grada Zagreba. Nakon povratka osunčanih domorodaca, izložba je neočekivano postala hit. Zbog povećanog interesa i velikog broja posjetitelja trajanje izložbe produženo je i u mjesecu studenom. Povećani posjet i produženje izložbe iznenadili su me jer mi se u vremenu obilježenoj kolektivnom fascinacijom *Big Brotherom* činilo nevjerojatnim da bi jedan

tako sofisticiran autorski koncept mogao privući veći interes.

Autorica izložbe Nada Premerl 2004. godine nagrađena je uglednom nagradom grada Zagreba za osmišljavanje novog stalnog postava i višegodišnje muzejsko djelovanje. Autor dionice *Manufaktura i industrija* je Goran Arčabić, a Maja Alilović, Goran Arčabić, Marina Perica i Boris Arčabić stručno su surađivali na izradi izložbe. Osnovna tema izložbe je potok Medveščak koji se spušta s obronaka Medvednice i prolazi kroz središte Zagreba, ulijevajući se u Savu na njegovom krajnjem jugoistoku. Najzanimljiviji dio izložbe upravo je prikaz neprekidnih međusobnih utjecaja potoka i grada. Neregulirani tok potoka bitno je utjecao na izgradnju okolnog gradskog predjela, a grad je snažno utjecao na formu i mjesto toka potoka Medveščaka u 19. stoljeću. Od samih se početaka naseljavanja uz potok odvijala živa gospodarska djelatnost - svojedobno je na

njemu bilo 25 mlinova različitih namjena. U 18. stoljeću nastaje prva tekstilna manufaktura suknara Franje Kučevića i manufaktura likera Jakoba Weissa. Razvoj industrije u 19. stoljeću potaknuo je izgradnju Tvornice kože koja je postupno prerasla u veleindustrijski pogon. Neregulirano prirodno korito potoka Medveščaka često je znalo izazvati poplave susjednih gradskih predjela - poznat je slikoviti opis poplave iz 1750. kanonika B. A. Krčelića i, po razmjerima, katastrofalna poplava s početka siječnja 1846. godine. Izuzetno značajna dionica izložbe posvećena je prelaganju potoka Medveščaka i početku izgradnje suvremenog sustava gradske kanalizacije. Autorica izložbe Nada Premerl prva je upozorila na izuzetno značajan i još uvijek povijesno neistraženi proces izgradnje gradske kanalizacije u Zagrebu, kojim je započelo uvođenje europskog sanitarnog i higijenskog standarda. *Inžiniri* Rupert Melkus, Eduard Šmid i Franjo Tomčić napravili su pravi tehnički poduhvat osmišljavanjem i

Zagreb, ulica Potok od Krvavog mosta, pogled prema sjeveru, 1894. snimio: M. Antonini

izgradnjom sustava gradske kanalizacije, pogotovo kad se usporede utrošena financijska sredstva i godina izgradnje s ostalim srednjoeuropskim gradovima. Na izložbi su prvi put prikazani izuzetno vrijedni izvorni nacrti koji su pripadali generalnoj regulatornoj osnovi gradske kanalizacije. Dragocjene su i izvorne fotografije ulice Pod Zidom sa starim Dolcem i dijelovima korita potoka prije izgradnje nove tržnice.

Osnovna značajka izložbe je sofisticirano ispreplitanje različitih tema u određenom povijesnom razdoblju. Autoričinom konceptu izložbe i izboru izložaka nema se što dodati niti oduzeti. Vrlo složena povijesna, geografska i regulatorna tema precizno je i uravnoteženo obrađena, i nije se izgubila toliko potrebna finesa. Jedina zamjerka, koja nema nikakve veze sa autoricom i velikim timom suradnika, odnosi se na prostor u kojem je postavljena izložba.

Preuređeni tavanski prostor jednostavno ne odgovara za bilo kakvo izlaganje - njegova drvena krovna konstrukcija preagresivan je element koji se neminovno nameće svim izloženim predmetima, bez obzira na njihovu veličinu. Muzeju grada Zagreba nužan je tehnološki polivalentan, ali neutralno oblikovan izložbeni prostor gdje bi se moglo iskoristiti suvremene multimedijske mogućnosti za predstavljanje ovakvih kreativnih izložbi koje se bave fundamentalnim istraživanjima Zagreba.

Izložbu prati jasno oblikovan i pregledni deplijan. Objavljivanje kataloga najavljeno je za studeni i bila bi neprocjenjiva šteta ako bi sav izloženi dragocjeni i rijetki materijal ostao neobjavljen. Tekst u katalogu mogao bi biti vrlo zanimljiv jer objavljeni deplijan ostavlja dojam sažetka daleko opširnijeg teksta.